

СИСТЕМА РОБОТИ З ОБДАРОВАНОЮ МОЛОДДЮ В УМОВАХ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається створення умов для ефективного навчання та розвитку обдарованої молоді.

Ключові слова: обдарованість, форми навчання обдарованих учнів, спеціалізована школа для обдарованих учнів.

Розбудова державності в Україні зумовила нові тенденції в розвитку освіти. З'явилася нагальна потреба суспільства у творчих, обдарованих, інтелектуально розвинених громадянах. Саме тому одним з основних завдань системи національної освіти України є формування творчо активної, всебічно розвинутої особистості.

У Доктрині, яка визначає стратегію і основні напрями розвитку освіти України в XXI столітті, записано:

"Система освіти має забезпечувати підтримку обдарованих дітей і молоді, розвиток у них творчих здібностей, формування навичок самоосвіти і самореалізації особистості" [1, с.3].

На сьогоднішній день у сучасній педагогіці відбувається інтенсивний процес створення системи виховання та навчання обдарованих і талановитих учнів. Про це свідчить зростаюча кількість методичної літератури з даної проблеми. Зокрема, кожен навчальний заклад одним з основних питань ставить роботу з обдарованими дітьми, а головним завданням вчителя – вміння виявляти обдарованих дітей серед учнів та знати, які умови потрібно створити для їхнього ефективного навчання і розвитку.

Чим же обдаровані діти відрізняються від звичайних школярів і що таке обдарованість взагалі?

Обдарованість – це талант у певному виді діяльності й унікальні творчі здібності, високий рівень інтелектуальних та академічних здібностей [2, с.31].

Серед ознак, які притаманні обдарованим учням, можна виокремити:

- 1) високий рівень інтелектуальних здібностей;
- 2) здатність самостійно опрацьовувати навчальний матеріал;
- 3) готовність працювати більше своїх однолітків;
- 4) уміння критично оцінювати дійсність і намагання проникнути у суть явищ, не задовольняючись поверхневим поясненням;
- 5) прагнення реалізувати поставлену мету і не зупинятися на досягнутому.

Слід зазначити, що багато вчителів вважають обдарованими учнів, які мають високий рівень навчальних досягнень з конкретного предмета. Але знання більшості цих учнів не виходить за межі шкільної програми.

Порівняльна характеристика обдарованих учнів та відмінників

Обдарований	Відмінник
1. Висловлює деякі думки, ідеї	1. Хороші думки та ідеї
2. Допитливий	2. Цікавиться
3. Дискутує, додає подробиці	3. Відповідає
4. Вже знає. І коли тільки він це вчив?	4. Легко вчиться
5. Конструює абстракції	5. Розуміє ідеї
6. Творить нове	6. Копіює
7. Прагне скласти умовивід	7. Розуміє
8. Інтенсивно досягає бажаного, підсилюючи самого себе	8. Сприймає
9. Перетворює інформацію	9. Запам'ятовує інформацію
10. Критично ставиться до себе і до інших і наголошує на цьому	10. Задоволений своїми успіхами в навчанні

Обдаровані діти прагнуть самоудосконалення, схильні до самостійної і поглибленої роботи і тому ми вчителі повинні їм в цьому допомогти. Не можна не погодитися зі словами О. Грединарової: "Діти тим талановитіші та розумніші, чим більше можливостей бути талановитими й розумними ми їм надамо" [3, с.15].

Сприяння реалізації обдарованості потребує створення особливого середовища, зокрема спеціалізованої освіти, яка виходить за межі навчання в звичайній школі.

На сьогоднішній день існують різні форми навчання обдарованих дітей:

1. Спеціальні класи.
2. Спеціалізовані школи.
3. Навчальні заклади нового типу.
4. Спецкурси та факультативи.
5. Позашкільні гуртки та об'єднання.

Існує багато суперечок стосовно того, яка школа потрібна обдарованим дітям, де вони повинні навчатися (серед звичайних школярів чи в спеціальних класах з собі подібними).

Перші класи і школи для талановитих учнів з'являються в США. В окремих регіонах України вже створена мережа спеціалізованих шкіл для обдарованих дітей. Це Львівський фізико–математичний ліцей, ліцей "Логос" м. Запоріжжя, Києво–Печерський ліцей №171 "Лідер", Рішельєвський ліцей м. Одеси тощо. Учні в цих школах мають змогу вивчати програмований матеріал в прискореному темпі, який відповідає рівню їх розумових здібностей.

Учитель, працюючи з групою таких дітей, може підібрати свої методи і форми навчання, які відповідають психологічним характеристикам цих учнів.

Однак направити туди всіх обдарованих дітей неможливо, тому дуже важливо виявити, навчити, виховати таких дітей не тільки в спеціалізованих школах, але й в умовах загальноосвітньої школи.

Працюючи 6 років вчителем економіки спеціалізованої загальноосвітньої школи № 2 з поглибленим вивченням іноземних мов м. Чернігова, я вивчала досвід своїх колег, кращих викладачів міста по роботі з обдарованою молоддю. Опрацьовуючи методичну літературу з даної проблеми, я ознайомила з багатьма методиками з різних предметів: математики, фізики, хімії, іноземної мови та інших наук. Але методика з основ економіки в цьому напрямку недостатньо висвітлена в методичній літературі, оскільки цей предмет вивчається в загальноосвітній школі 10 років.

На мою думку, економіка один з найголовніших предметів на даному етапі розвитку нашої країни. Тому що формування основ економічного мислення дозволяє учням приймати ефективні рішення як раціональним споживачам, ефективним виробникам, компетентним інвесторам, майбутнім працівникам та роботодавцям, відповідальним громадянам країни. Шкільна економічна освіта дає необхідні знання та навички для аналізу економічних подій в суспільстві, для розуміння реалій оточуючого світу.

Робота з обдарованими дітьми, я вважаю, повинна бути спрямована на формування економічного світогляду, розвитку творчого мислення, а також на придбання навичок критичного мислення, аналізу та об'єктивної оцінки економічної ситуації, прийняття самостійних рішень. Під час вивчення економіки вони набувають необхідного досвіду планування свого подальшого життя.

З 2007/2008 навчального року "Основи економіки" включені до переліку базових предметів, які випускники можуть обрати для складання зовнішнього незалежного оцінювання. На жаль, на сьогодні у школі мінімальна кількість годин на вивчення "Основ економіки" – 1 година на тиждень в 10 класі (згідно типового навчального плану №306 від 20.05.2003 р.).

В нашій школі економіку вивчають за програмою Л.П. Крупської. За 35 годин дитині важко засвоїти весь програмований матеріал, вивчити термінологію цієї науки та навчитись розв'язувати задачі. А ще важче вчителю за цей час знайти серед всіх учнів талановиту молодь, розвинути у неї здібності до самореалізації, і не тільки навчити, а й створити умови, щоб дитина була готова до цієї складної і самостійної роботи. Тому вивчення економіки потребує додаткових занять, підвищення ефективності навчально – виховного процесу, раціонального використання часу на уроках та позаурочний час. Одним із заохочень застосувати отримані знання учнем є участь у Всеукраїнських олімпіадах різних етапів, МАН, турнірах тощо. Я в своїй роботі більше уваги приділяю підготовці учнів до участі саме в олімпіадах різних етапів та, з цього року, складання учнями зовнішнього незалежного оцінювання.

Основне моє завдання – визначити учнів з гарною пам'яттю, логічним мисленням, вмінням досягати поставленої мети, незважаючи на труднощі, а також з бажанням вивчати мій предмет.

Починала відбір учнів серед 10 класів. Перше, на що я звертаю увагу, рівень навчальних досягнень з математики та історії і обов'язково на загальний рівень успішності учнів. Спілкуюсь з вчителями та психологами, якої вони думки про цього учня, і обов'язково з батьками – чи знадобиться поглиблене вивчення економіки їх дитині в подальшому навчанні.

Виходячи з власного досвіду зазначаю, що лише бажання учня вивчати предмет економіку недостатньо, для одержання високих результатів. Наведу один із прикладів зі своєї практики.

Першою моєю ученицею була 10–класниця, з якою ми готувалися до олімпіади 3 місяці. Заняття з нею проводила по підручнику "Основи економіки" І.Ф. Радіонової і збірнику задач з економіки Г.О. Горленко. І ось наші здобутки: 1 місце на міській олімпіаді та 8 – на обласній.

На наступний рік я знову визначаю ученицю 10 класу, яка виявила бажання займатися економікою, бо прагне пов'язати свою майбутню професію з цією наукою. Займалася з нею за тією ж системою, але отримали абсолютно інший результат: 20 місце на міській олімпіаді. Виникає питання: Чому? Бо вона середня учениця і має по математиці 6–8 балів. Тому ми і зробили зазначений вище висновок: одного "хочу"

недостатньо, треба мати гарне математичне мислення та пам'ять історика, щоб отримані знання з економіки приносили високі результати на олімпіадах.

Отже, я вирішила свою роботу по підготовці учнів до олімпіад розпочинати з учнями 7–х класів. Запрошую всіх бажаючих займатися економікою в позаурочний час. Відразу приходить школярів близько 15. До кінця року залишається 2–3 учні, які дійсно здібні і серйозно хочуть займатися вивченням економіки. Таким чином, я відбираю та готую учнів протягом трьох років.

Заняття з обдарованою молоддю проводжу за програмою "Економіка, 6–11 класи" за редакцією Ю. Лелюк, О. Решетнюк, І. Тимченко, Т. Чорна. На сьогоднішній день розроблена власна програма факультативного курсу "Інтелектуальні змагання з основ економіки" по підготовці учнів до участі в олімпіадах різних етапів.

Починаючи з 8 класу учні беруть участь у змаганнях з більшим об'ємом знань та досвідом конкурентної боротьби.

За останні 4 роки учні отримали 15 дипломів міської олімпіади, серед них: 14 дипломів обласної олімпіади та 4 дипломи Всеукраїнської олімпіади.

Я вважаю, що результати нашої роботи з обдарованими дітьми були б більш успішними, якби в нашій школі вивчали економіку за профільною програмою з 6 по 11 клас. В цьому я бачу чотири позитивні моменти.

Перший: вивчення економіки з 6 класу дало б можливість раніше виявити обдарованих дітей, оцінюючи їх здібності.

Другий: обдаровані діти отримували б набагато більше знань з даного предмету.

Третій: після вступу України до СОТ більш ґрунтовне вивчення економіки в спеціалізованій школі з поглибленим вивченням іноземних мов дасть позитивний результат не тільки для обдарованих дітей, а для всіх учнів школи.

Четвертий: ще більш високі результати участі у турнірах, МАН, олімпіадах різних етапів.

Так що ж у моїй роботі найважливіше? Олімпіади, високі показники у навчанні? В своїй роботі я дотримуюсь думки видатного педагога К.Д. Ушинського: "Виховання не тільки повинно розвивати розум людини і дати їй певний обсяг відомостей, а й має запалити в ній жагоду до серйозної праці, без якої життя її не може бути ні гідним, ні щасливим" [4, с.26].

Я пишаюся тим, що всі мої обдаровані учні, з якими я працювала, обрали професії пов'язані з економічною діяльністю і навчаються у вищих навчальних закладах України.

Я вважаю, що необхідно виявити, збудити та розвинути в кожній дитині її здібності, а також надати можливість для подальшого пошуку та розвитку. Основна мета моєї діяльності – не стільки дати учню певний об'єм знань, скільки навчити здобувати їх самостійно, тобто озброїти дитину вміннями і навичками вчитися.

Використані джерела

1. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 // Книга керівника навчально–виховного закладу. – Х.: Торсінг плюс, 2006. –84 с.
2. Шепотько В.П. Організація навчання обдарованих і талановитих школярів: Навчально–методичний посібник: (Книжка в журналі) // Рідна школа. – 2006. – №2. – С.31.
3. Трофімчук С.К. Юні обдарування // Завуч. – 2005. – №28. – С.15.
4. Мурашук М.М. Педагогічний досвід вчителя біології у роботі з обдарованими дітьми // Обдарована дитина. – 2005. – №10. – С.26.
5. Шапар В.Б. Психологічний тлумачний словник. – Х.: Прапор, 2004. – 640 с.

Loboda O.

THE SYSTEM OF WORKING WITH TALENTED YOUTH IN CONDITIONS OF A SPECIALIZED SCHOOL

In the article it is described the creation of conditions for effective studying and development of talented youth.

Key words: talent, forms of studying of talented students, a specialized school for talented students.

Стаття надійшла до редакції 24.12.2010 р.

